

IX. KRONIKA

XXIII ZJAZD HISTORYKÓW PAŃSTWA I PRAWA *PRAWO NA PRZEŁOMIE EPOK, WARSZAWA-ZEGRZE 17-19 WRZEŚNIA 2010 ROKU*

W dniach 17-19 września 2010 roku w Zegrzu odbył się XXIII Zjazd Historyków Państwa i Prawa *Prawo na przełomie epok* zorganizowany przez Wydział Prawa i Administracji Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego.

Zjazd otworzył prof. Jan Zabłocki, Kierownik Katedry Prawa Rzymskiego WPiA UKSW, witając uczestników, przybliżając dotychczasową, 60-letnią już, historię zjazdów i przypominając o tych, którzy od ostatniego zjazdu odeszli: zabrakło śp. prof. Krystyny Kamińskiej z Torunia, śp. profesorów Kazimierza Orzechowskiego z Wrocławia i Władysława Cwika z Lublina/Rzeszowa oraz prof. Juliusza Bardacha z Warszawy i najmłodszego ze zmarłych historyków prawa, śp. dr. Andrzeja Kremera z Krakowa, Wiceministra Spraw Zagranicznych, który zginął w katastrofie samolotu prezydenckiego. Profesor Zabłocki dodał, że w katastrofie tej zginął również jedyny Patron Honorowy Zjazdu, śp. ksiądz prof. Ryszard Rumianek, Rektor Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego. Zebrani poświęcili im chwilę ciszy, zadumy i modlitwy.

Uczestników powitali również prof. Jarosław Majewski, Prorektor UKSW oraz prof. Marek Michalski, Dziekan WPiA UKSW.

Podczas pierwszej sesji plenarnej, której przewodniczył prof. Waław Uruszczak (UJ), wygłoszono pięć referatów. Pierwszy wystąpił prof. dr hab. Marek Kuryłowicz (UMCS), który zreferował temat *Od totalitaryzmu do humanitaryzmu. Literackie wizje prawa rzymskiego*. Następnie prof. dr hab. Zbigniew Lewicki z UKSW wygłosił referat *Od demokracji przedstawicielskiej do demokracji prawniczej: Konstytucja Stanów Zjednoczonych a ewolucja ustrojowa państwa. Naturalne i społeczne prawa człowieka w nauczaniu papieża Leona XIII* przedstawił dr Mirosław Sadowski (UWr), a prof. dr hab. Józef Koredczuk (UWr, UO) – *Znaczenie kodeksu karnego z 1932 r. dla rozwoju nauki i prawa karnego w Polsce w XX wieku*. Prof. dr hab. Adam Lityński (UŚ, UwB) wygłosił referat na temat *Prawo bolszewików – rewolucja i ewolucja*. Sesję plenarną zakończyła dyskusja.

Obrady 18 września toczyły się w pięciu sekcjach. W sekcji pierwszej dyskutowano na temat prawa rzymskiego oraz jego recepcji, a także prawa kanonicznego. Szeroka tematyka objęła zarówno prawo karne, prywatne, jak i publiczne. W sekcji drugiej przedmiotem zainteresowania był okres od średniowiecza po wiek XVIII. Sekcja trzecia zajmowała się dalszymi dziejami, do II wojny światowej, a sekcja czwarta – historią najnowszą. W sekcji piątej zajmowano się doktrynami politycznoprawnymi.

Obradom w drugiej sesji plenarnej, w dniu 19 września, przewodniczył prof. dr hab. Wojciech Witkowski (UMCS). Prof. Janusz Sondel (UJ) zreferował temat *Rola Kroniki Wincentego zw. Kadlubkiem w upowszechnianiu prawa rzymskiego w średniowiecznej Polsce*. Dr Roman Sobotka (UW) wygłosił referat *Między monarchią stanową a demokracją szlachecką*.

Znaczenie przywilejów nieszawskich w periodyzacji dziejów Polski. Dr Sławomir Godek (UKSW) przedstawił stan badań dotyczący *Prawa na Litwie na przełomie XVIII i XIX wieku*. Kolejny referat, autorstwa profesorów Wojciecha Dajczaka (UAM), Tomasza Giaro (UW) oraz ks. prof. Franciszka Longchamps de Bériera (UJ) zatytułowany *Prawo rzymskie w czasach dekodyfikacji* wygłosili prof. Dajczak i ks. prof. Longchamps de Bérier. Na koniec prof. Andrzej Sylwestrzak (UG) zaprezentował temat *Władza trzecia „neutralna”*. Po tym referacie nastąpiła niezwykle burzliwa dyskusja.

Obrazy w sekcjach, w których wystąpiło ponad 100 osób, podsumowali: sekcja I – prof. dr hab. Witold Wołodkiewicz (UW), sekcja II – prof. dr hab. Marian Mikołajczyk (UŚ), sekcja III – prof. dr hab. Józef Ciągwa (UŚ), sekcja IV – dr Piotr Fiedorczyk (UwB), sekcja V – prof. dr hab. Mateusz Nieć (Ignatianum). Cały Zjazd podsumował prof. dr hab. Wojciech Witkowski (UMCS).

ANNA TARWACKA (Warszawa)

JUBILEUSZ PROFESORA JÓZEFA CIAGWY

W dniu 18 marca 2010 roku środowisko historycznoprawne uroczystie obchodziło jubileusz siedemdziesięciolecia urodzin profesora Józefa Ciągwy. Zbiorowym inicjatorem jubileuszu, połączonego z konferencją naukową pt. *Tradycje śląskiego regionalizmu*, były Katedra Historii Prawa Uniwersytetu Śląskiego oraz Instytut Pamięci Narodowej Oddział w Katowicach. Uroczystość, która odbyła się w Sali Sejmu Śląskiego Urzędu Wojewódzkiego w Katowicach, zgromadziła przedstawicieli władz państwowych Polski i Słowacji, licznych badaczy z kraju i zagranicy, którzy chcieli uczcić zasługi Jubilata, wybitnego uczonego – historyka prawa oraz skromnego, powszechnie szanowanego i lubianego człowieka.

Józef Ciągwa, urodzony w marcu 1939 roku w Jurgowie, studiował prawo na Uniwersytecie Jagiellońskim. W roku 1966 z rekomendacji Konstantego Grzybowskiego został zatrudniony w Katedrze Historii Doktryn Politycznych i Prawnych Uniwersytetu Jagiellońskiego, potem w filii UJ w Katowicach, od 1968 roku przekształconej w Uniwersytet Śląski. Z uczelnią tą związał się na całe życie. W roku 1971 uzyskał doktorat pod kierunkiem profesora Jana Baszkiewicz na podstawie rozprawy *Słowacka ideologia narodowa na przełomie: L'udovit Stur (1815-1856)*. W roku 1979 habilitował się, przy czym podstawą przewodu była monografia *Wpływ centralnych organów Drugiej Rzeczypospolitej na ustawodawstwo śląskie w latach 1922-1939*. W 1994 roku został profesorem nadzwyczajnym, w 2008 – profesorem zwyczajnym. Przez kilkanaście lat pełnił funkcję kierownika Katedry Historii Ustroju Polski UŚ. W ostatnich latach wykładał też na Uniwersytecie Rzeszowskim. Wprawiał w podziw aktywnością na rzecz środowisk akademickich i rozległą żywotnością w działalności społecznej. Był działaczem związkowym, redaktorem periodyków i prac zbiorowych, od 2005 roku należy do grona członków Komisji Wspólnej Rządu i Mniejszości Narodowych i Etnicznych. Jest pilotem wycieczek zagranicznych, posiada uprawnienia przewodnika tatrzańskiego, należy do członków Tatrzańskiego Ochotniczego Pogotowia Ratunkowego, jest instruktorem Polskiego Związku Narciarskiego, niestrudzonym działaczem na rzecz mniejszości narodowych w Polsce. Od początku bogatego życia czuł się członkiem społeczności pogranicza spiskoro-awskiego i z niezwykłym oddaniem angażował się w życie Słowaków. Od 1994 roku nie-

przerwanie pełni funkcję Prezesa Towarzystwa Słowaków w Polsce, jest członkiem Spiskiego Towarzystwa Historycznego w Lewoczy i kolegium redakcyjnego czasopisma „Zivot”. W roku 2009 Prezydent Republiki Słowackiej wyróżnił go najwyższym odznaczeniem państwowym, jaki może otrzymać cudzoziemiec – Orderem Białego Krzyża Dwuramiennego.

Naukową sławę Profesor Józef Ciągwa zawdzięcza ważnym pracom naukowym, opublikowanym na przestrzeni czterdziestu lat. Ich autora nie trzeba było namawiać do podejmowanych przezeń wyborów pól badania. W bogatej bibliografii Jego tekstów prym wiodą dwa zespoły tematów, oba dyktowane dociekliwością badawczą i osobistą bliskością. To pasja badań nad historią Śląska w Drugiej Rzeczypospolitej i fascynacja historią – nie tylko historią ustroju i prawa – Słowacji. Józef Ciągwa wciąż poddawał źródłowym studiom ustrój Śląska i jego autonomię między wojnami, pisał o sejmie śląskim i immunitacie parlamentarnym jego posłów, o kontroli sprawowanej przez organa państwa nad ustawodawstwem śląskim, wydawał biografie śląskich mężów stanu, badał stan prawa na Śląsku i jego życie intelektualne. Jego rozważania z zasady łączyły spojrzenie z perspektywy centrum, czyli stolicy Polski Odrodzonej, ze spojrzeniem na prawo i praktykę Katowic; w takim połączeniu upatrywał sens badań nad autonomią. Jego teksty były pionierskie i wciąż noszą znamiona aktualności w polskim piśmiennictwie. To samo można stwierdzić w odniesieniu do badań Józefa Ciągwy nad historią Słowacji. Zajmują one w twórczości Jubilata poczesne miejsce, obejmując historię współczesną i czasy dawne, problemy ustroju i dzieje kultury. Jubilat nie tylko i nie tyle promował przeszłość sąsiedniego kraju; On jego naukę historii prawa współtworzył.

W czasie jubileuszowej uroczystości wręczono Profesorowi Józefowi Ciągwie dedykowany Mu tom: *Państwo, prawo, społeczeństwo w dziejach Europy środkowej. Księga jubileuszowa dedykowana Profesorowi Józefowi Ciągwie w siedemdziesiątą rocznicę urodzin*, Katowice-Kraków 2009. W tomie liczącym 869 stron, redagowanym przez Adama Lityńskiego, Mariana Mikołajczyka, Tomasza Adamczyka, Andrzeja Drogonia i Wojciecha Organiściaka, zawierającym także bibliografię prac naukowych Jubilata, pisze osiemdziesięciu autorów, reprezentujących wszystkie ośrodki historycznoprawne w kraju oraz wielu badaczy z zagranicy, w tym dwudziestu czołowych uczonych ze Słowacji. Bogaty w treść tom stanowi dowód uznania i sympatii środowisk naukowych dla dorobku Jubilata, który w latach sześćdziesiątych, siedemdziesiątych i osiemdziesiątych ogłosił kilkadziesiąt prac również w „Czasopiśmie Prawno-Historycznym”.

TOMASZ ADAMCZYK, WOJCIECH ORGANIŚCIAK (Katowice)

JUBILEUSZ PROFESORA WERNERA OGRISA

Znany historyk prawa Werner Ogris, emerytowany profesor Uniwersytetu Wiedeńskiego, obchodził jubileusz 75. rocznicy urodzin. Z tej okazji 27 października 2010 roku w sali konferencyjnej Wydziału Prawa Uniwersytetu w Wiedniu odbyła się uroczystość wręczenia Profesorowi książki jubileuszowej: *Grundlagen der österreichischen Rechtskultur. Festschrift für Werner Ogris zum 75. Geburtstag*, wydanej nakładem Böhlau Verlag. W uroczystości wzięły udział władze uczelni i wydziału, członkowie austriackiej akademii nauk, liczni współpracownicy i wychowankowie Profesora. Otwarcia dokonał dziekan prof. Heinz Mayer, a laudację wygłosił profesor Franz-Stefan Meissel.

Profesor Werner Ogris w 1958 roku uzyskał doktorat, a w 1962 habilitował się na uniwersytecie wiedeńskim. W tym samym roku został profesorem na Wolnym Uniwersytecie w Berlinie. Następnie w latach 1966-2003 był profesorem na uniwersytecie wiedeńskim, gdzie pełnił między innymi funkcję dziekana. W okresie 1995-2010 pełnił obowiązki przewodniczącego Komisji Historii Prawa Austrii działającej w ramach Austriackiej Akademii Nauk. Był profesorem wizytującym na uniwersytetach w Tokio i Kioto, a także na University of Kansas. W latach 1968-1992 był członkiem redakcji „Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte” (Germanistische Abteilung) odpowiedzialnym za dział recenzji. Po przejściu na emeryturę Werner Ogris został profesorem w Wyższej Szkole Prawa w Bratysławie, gdzie wykłada do dziś (obecna nazwa: Paneuropejska Wyższa Szkoła). Jest członkiem trzech akademii nauk: austriackiej, saksońskiej i holenderskiej; doktoraty *honoris causa* nadały mu uniwersytety w Bratysławie i Pradze, a macierzysty uniwersytet w 2008 roku uroczysto odnowił doktorat.

Werner Ogris znany jest polskim historykom prawa już od swej pierwszej publikacji książkowej *Der mittelalterliche Leibrentenvertrag. Ein Beitrag zur Geschichte des deutschen Privatrechts* (1961), którą omówił na łamach „Czasopisma Prawno-Historycznego” Bogdan Lesiński. Początkowo właśnie średniowieczne prawo prywatne stanowiło główny przedmiot badań Profesora Ogrisa, który później poszerzył krąg zainteresowań naukowych o historię ustroju Austrii XVIII wieku, historię prawa karnego, historię nauki, biografie prawników, także takich, którzy znani byli z innej działalności niż prawnicza. Bardzo zaangażowany był także w popularyzowanie wiedzy o historii prawa.

Utrzymywał kontakty z ośrodkami w wielu krajach, także socjalistycznych. Cenili współpracę z prof. Ogrisem między innymi badacze z Krakowa, Torunia, Katowic i Poznania. Jego zasługą była wnikliwa rewizja tłumaczenia i przygotowanie do druku podręcznika prof. Witolda Maisla *Archeologia prawna Europy*, która ukazała się nakładem Böhlau Verlag w 1992 roku.

Księgę jubileuszową zaprezentowali i wręczyli Jubilatowi dyrektor wydawnictwa Böhlau dr Peter Rauch oraz redaktorzy tomu, profesorowie Thomas Olechowski, Christian Neschwara i Alina Lengauer.

Miłą niespodziankę sprawili Jubilatowi węgierscy historycy prawa, Barna Mezey i Gábor Máthé, redaktorzy zbioru artykułów napisanych przez wszystkich kierowników węgierskich katedr historycznoprawnych. Księga nosi tytuł *Das Wesen der Rechtsgeschichte: Werner Ogris zum 75. Geburtstag*. Ponadto 16 grudnia 2010 roku minister nauki, pani Beatrix Karl, wręczyła prof. Wernerowi Ogrisowi Krzyż zasługi dla nauki i sztuki I klasy.

Również polscy historycy prawa dołączają się do licznych życzeń: *ad multos annos!*

ANDRZEJ GULCZYŃSKI (Poznań)

JUBILEUSZ PROFESORA ADAMA LITYŃSKIEGO

W Sali Lustrzanej Zamku w Pszczynie 27 maja 2010 roku odbył się jubileusz Profesora Adama Lityńskiego w 45-lecie Jego pracy naukowej i 70-lecie urodzin.

Profesor Adam Lityński urodził się 2 stycznia 1940 roku we Lwowie, w rodzinie prawniczej. Po wojnie rodzina Profesora przeniosła się na Górną Śląsk do Katowic. Adam Lityński studia prawnicze odbył w latach 1957-1962 we Wrocławiu, po ich ukończeniu podjął pracę na stanowisku asystenta na tamtejszym Uniwersytecie. Przełomem w życiu zawodowym Adama Lityńskiego okazał się rok 1966, kiedy podjął pracę na stanowisku starszego asystenta w orga-

nizowanej wówczas w Katowicach Filii Wydziału Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego. Po ukończeniu dysertacji doktorskiej pt. *Szlachecki samorząd gospodarczy w Małopolsce w latach 1606-1717* Jubilat w 1970 roku został doktorem nauk prawnych. Wydana drukiem praca oraz coraz liczniej publikowane od końca lat sześćdziesiątych artykuły naukowe, przyczyniły się do niekwestionowanej do dziś pozycji Jubilata wśród najwybitniejszych znawców szlacheckiego parlamentaryzmu, którą ugruntował wydana w 1988 roku monografią *Sejmiki ziemskie 1764-1793. Dzieje reformy*. W roku 1976 Adam Lityński przygotował do druku monografię zatytułowaną *Przestępstwa polityczne w polskim prawie karnym XVI-XVIII wieku*. Stała się ona podstawą przeprowadzonego na Uniwersytecie im. Adama Mickiewicza w Poznaniu przewodu habilitacyjnego. W dalszych badaniach Jubilata nad prawem karnym szlacheckiego państwa pojawił się problem recepcji idei humanitarnych w XVIII-wiecznej Rzeczypospolitej. Ważnym i nadal wykorzystywanym przez dzisiejszych badaczy elementem owych badań były między innymi studia nad *Kodeksem Stanisława Augusta*.

Kolejnym efektem badań naukowych Jubilata była opublikowana w 1983 roku monografia pt. *Proces karny insurekcji 1794 roku*. Pomimo znaczącego dorobku naukowego Profesora, z przyczyn czysto politycznych tytuł profesorski otrzymał On dopiero na fali przemian w 1989 roku. Profesor Adam Lityński bardzo aktywnie włączył się w nurt związany z pierwszymi miesiącami przed i po wyborach z 4 czerwca 1989 roku, w tym także jako członek Śląsko-Dąbrowskiego Komitetu Obywatelskiego Solidarności. Jednak ani na chwilę nie zaprzestał badań naukowych, przenosząc jednocześnie swoje zainteresowania na okres dwudziestolecia międzywojennego i wydając w 1991 roku monografię pt. *Wydział Karny Komisji Kodyfikacyjnej II Rzeczypospolitej. Dzieje prac nad częścią ogólną kodeksu karnego*. Był to jednak zaledwie wstęp do badań nad prawem Polski Ludowej. Po całej serii artykułów o prawie karnym Polski Ludowej w 1999 roku ukazała się monografia *O prawie i sądach początków Polski Ludowej*. Niedługo potem był współautorem podręcznika o historii ustroju i prawa Polski Ludowej, w którym Profesor Adam Lityński napisał część II, dotyczącą ustroju organów ochrony prawnej oraz prawa sądowego w latach 1944-1989. Ukoronowaniem prac nad prawem PRL jest podręcznikowa synteza opublikowana po raz pierwszy w 2005 roku – *Historia prawa Polski Ludowej*.

Dalsze badania nad XX-wieczną historią prawa, w tym także o charakterze porównawczym, zaowocowały opublikowaniem w 2010 roku monografii *Prawo Rosji i ZSRR 1917-1991, czyli historia wszzechzwiązkowego komunistycznego prawa (bolszewików). Krótki kurs*.

W liczącym znacznie ponad 200 prac naukowym dorobku Jubilata nie brakuje licznych opinii i recenzji, wśród których wymienić należy między innymi udział w 15 przewodach habilitacyjnych, 14 przewodach doktorskich oraz trzech na stanowisko profesora zwyczajnego. Profesor Adam Lityński z rzadko spotykaną rzetelnością dba o stały rozwój kadr historyczno-prawnych w kierowanych przez siebie ośrodkach, tj. w Białymstoku i Katowicach. Jubilat był promotorem siedmiu doktoratów.

Profesor Adam Lityński zawsze bardzo aktywnie uczestniczył w życiu społeczności akademickiej i to zarówno na szczeblu wydziałowym, jak i ogólnouniwersyteckim. Od 1977 roku Jubilat jest nieprzerwanie kierownikiem Katedry Historii Prawa, a w latach 1977-1982 był prodziekanem swojego macierzystego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Śląskiego, gdzie dał się poznać jako sprawny i rzetelny organizator. W latach 1992-1993 był prorektorem Uniwersytetu Śląskiego. Za swoją służbę na rzecz środowiska akademickiego Profesor był wielokrotnie nagradzany przez Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego, rektorów Uniwersytetu Śląskiego oraz odznaczony m.in. nadanym w listopadzie 1990 roku Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski.

Profesor Adam Lityński jest członkiem Komitetu Redakcyjnego „Czasopisma Prawno-Historycznego”. Od wielu lat jest redaktorem niemal wszystkich prac zbiorowych wydawanych przez katowickie i białostockie środowisko historyków prawa, w tym ukazującego się od

1996 roku „Z Dziejów Prawa” i „Miscellanea Historico-Iuridica” oraz „Miscellanea Iuridica” wydawanej przez Katedrę Administracji Wyższej Szkoły Zarządzania i Nauk Społecznych w Tychach, gdzie pracuje od 2001 roku.

Profesor Adam Lityński jest członkiem międzynarodowych i krajowych towarzystw naukowych, takich jak Société Jean Bodin, Polskiego Towarzystwa Historycznego i Towarzystwa do Badań nad Wiekiem Osiemnastym.

Na uroczystość jubileuszu przybyli liczni goście. Rektora Uniwersytetu Śląskiego reprezentował prorektor prof. dr hab. Czesław Martysz. Obecni byli też dziekan Wydziału Prawa i Administracji prof. dr hab. Zygmunt Tobor oraz dziekan Wydziału Nauk Społecznych prof. dr hab. Wiesław Kaczanowicz. Do Pszczyny przyjechali przedstawiciele niemal wszystkich ośrodków akademickich w kraju – historycy prawa z Białegostoku, Gdańska, Krakowa, Lublina, Łodzi, Opola, Poznania, Rzeszowa, Szczecina, Torunia, Warszawy, Wrocławia i Zielonej Góry. W uroczystości wzięła udział delegacja Sądu Apelacyjnego w Katowicach, na czele z wiceprezes Barbarą Suchowską. Przybyli również przedstawiciele wszystkich korporacji prawniczych, wśród których licznie reprezentowani byli wychowankowie i seminarzyści Profesora. Obecni byli również współpracownicy, przyjaciele i koledzy Jubilata z Wydziału Prawa i Administracji oraz innych wydziałów Uniwersytetu Śląskiego oraz Wydziału Prawa Uniwersytetu w Białymstoku. W uroczystości wzięli udział także przyjaciele i rodzina Profesora.

Uroczystościom jubileuszowym przewodniczył prof. dr hab. Marian Mikołajczyk. Pierwszy zabrał głos prorektor Uniwersytetu Śląskiego prof. dr hab. Czesław Martysz, który podkreślał liczne zasługi Jubilata dla Uniwersytetu i Wydziału Prawa i Administracji, a także odczytał list gratulacyjny JM Rektora UŚ prof. dr hab. Wiesława Banysia.

W imieniu środowiska historyków prawa głos zabrał prof. dr hab. Henryk Olszewski z Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu, redaktor naczelny „Czasopisma Prawno-Historycznego”. W swoim wystąpieniu przedstawił osiągnięcia Jubilata na polu nauk historycznoprawnych oraz wyraził żal, że nie udało się Go w swoim czasie zatrudnić w Poznaniu.

Następnie dr Piotr Fiedorczyk z Uniwersytetu w Białymstoku zaakcentował zasługi Profesora Adama Lityńskiego dla białostockiego ośrodka historycznoprawnego.

Głos zabrał również rektor Wyższej Szkoły Zarządzania i Nauk Społecznych im. ks. Emila Szramka w Tychach prof. dr hab. Henryk Goik, który wyraził uznanie dla Jubilata za wkład w rozwój młodego tyckiego ośrodka akademickiego.

Laudację na cześć Profesora Adama Lityńskiego wygłosił prof. dr hab. Waclaw Uruszcak, kierownik Katedry Historii Prawa Polskiego i Zakładu Prawa Kościelnego i Wyznaniowego Uniwersytetu Jagiellońskiego. Mówca przedstawił życiorys i dokonania naukowe Jubilata, szczególnie akcentując Jego badania nad parlamentaryzmem i prawem karnym Polski przedzoborowej, pionierskie studia nad procesem karnym insurekcji kościuszkowskiej oraz ostatnie kierunki zainteresowań naukowych Profesora: dzieje prawa II Rzeczypospolitej, a zwłaszcza Polski Ludowej i Związku Radzieckiego.

Słowo o księdze jubileuszowej wygłosił prof. dr hab. Marian Mikołajczyk, jeden z redaktorów dwutomowego, liczącego w sumie ponad 2000 stron i zawierającego 161 prac 167 autorów dzieła zatytułowanego *O prawie i jego dziejach księgi dwie*. Podkreślił on, że dwa tomy księgi symbolizują zarówno dwa ośrodki akademickie, które uczestniczyły w jej przygotowaniu (białostocki i katowicki), jak i dwie główne dziedziny zainteresowań Jubilata: czasy Polski przedzoborowej oraz dzieje prawa w XX wieku.

Owe dwie księgi, stanowiące hołd historyków, a zwłaszcza historyków prawa oraz współpracowników Profesora Adama Lityńskiego z Uniwersytetu w Białymstoku i Uniwersytetu Śląskiego, redaktorzy wręczyli Dostojnemu Jubilatowi. Obecni goście przyjęli wręczenie dzieła owacją na stojąco.

Profesor Adam Lityński w swoim wystąpieniu podziękował wszystkim gościom, autorom dedykowanych mu prac, władzom Uniwersytetu w Białymstoku, Uniwersytetu Śląskiego i Wyż-

szej Szkoły Zarządzania i Nauk Społecznych w Tychach, dyrektorowi Muzeum Zamkowego w Pszczynie oraz wszystkim organizatorom uroczystości. Jubilat w pięknych słowach opowiedział o swoim życiu, drodze naukowej i pasjach badawczych.

Odczytane zostały liczne, nadesłane na ręce Jubilata listy gratulacyjne. Część owych listów przywieźli i odczytali obecni na uroczystości goście.

Uroczystość uświetnił koncert muzyki klasycznej, po którym uczestnicy jubileuszu złożyli Profesorowi Adamowi Lityńskiemu życzenia i gratulacje. Uroczystość zakończył bankiet, który odbył się w zbrojowni pszczyńskiego zamku.

TOMASZ ADAMCZYK, WOJCIECH ORGANIŚCIAK (Katowice)

JUBILEUSZ PROFESORA MARIANA KALLASA

Dnia 15 października 2010 roku uroczystość obchodzono jubileusz czterdziestolecia pracy naukowej profesora dr. hab. Mariana Kallasa, historyka państwa i prawa, znawcy prawa konstytucyjnego i wyznaniowego, kierownika Katedry Historii Prawa na Wydziale Prawa Kanonicznego Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, dziekana Wydziału Prawa i Administracji w Wyższej Szkole Finansów i Zarządzania w Warszawie, a wcześniej wieloletniego pracownika Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu. Uroczystość, która zgromadziła licznych reprezentantów środowiska historyków państwa i prawa oraz innych dyscyplin prawnych, była integralną częścią inauguracji roku akademickiego na Wydziale Prawa i Administracji UKSW. Wykład inauguracyjny na temat pojęcia odpowiedzialności karnej wygłosił prorektor UKSW prof. dr hab. Jarosław Majewski. Dziekan WPIA UKSW prof. dr hab. Marek Michalski przypomniał zasługi Jubilata dla Wydziału, na którym pełnił on funkcję prodziekana i kierownika Katedry Historii Ustroju i Prawa, jako wybitnego uczonego i wychowawcy studentów. Życiorys i przebieg kariery naukowej prof. dr. hab. Mariana Kallasa przedstawił dr Sławomir Godek.

Kulminacyjnym punktem uroczystości było wręczenie Jubilatowi księgi pamiątkowej *W kręgu nowożytnej i najnowszej historii ustroju Polski*. Redakcji naukowej tego obszernego, bo liczącego około 1000 stron, wydawnictwa podjęli się Magdalena Wilczek-Karczewska, Sławomir Godek i Dariusz Makilla. W części wstępnej został przedstawiony życiorys oraz bibliografia prac prof. dr. hab. Mariana Kallasa za lata 1969-2009. Druga część zawiera studia sześćdziesięciu autorów poświęcone między innymi historii ustroju Polski, historii doktryn polityczno-prawnych, historii prawa, prawu kanonicznemu i cywilnemu oraz współczesnemu konstytucjonalizmowi. Wzruszony Jubilat dziękował za wyrazy uznania i sympatii. W swoim wystąpieniu przedstawił obszerne, a niezrealizowane plany wydawnicze. Uroczystość uświetnił występ chóru akademickiego pod dyrekcją ks. prof. dr. Kazimierza Szymonika. Jubileusz zakończyło spotkanie towarzyskie, które było znakomitą okazją do wspomnień i wymiany poglądów.

MAREK KRZYMKOWSKI (Poznań)

XV MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA PRAWA RZYMSKIEGO W COPANELLO

W dniach 8-11 czerwca 2010 roku w Copanello odbyło się XV Convegno Internazionale di Diritto Romano na temat „*Scientia rerum*” e „*scientia iuris*”. *Fatti, linguaggio, discipline nel pensiero giurisprudenziale romano*. Historia konferencji w Copanello sięga roku 1982. Od tamtej pory romaniści z całego świata spotykają się co dwa lata w Villaggio Guglielmo. Głównymi organizatorami są profesorowie Antonino Metro z Uniwersytetu w Messynie oraz Alessandro Corbino z Uniwersytetu w Catanii.

Konferencję otworzył prof. Corbino, pierwsze wystąpienie miał prof. Fritz Sturm z Uniwersytetu w Lozannie. Referaty wygłosili profesorowie Martin Schermaier z Uniwersytetu w Bonn („*Res*”, „*materia*”, „*substantia*”. *La concezione del mondo e il diritto romain*), Boudewijn Sirks z Uniwersytetu w Oksfordzie („*Contrahere*” e „*contractus*”), Riccardo Cardilli z Uniwersytetu Tor Vergata w Rzymie („*Culpa adnumerare*”: *il ruolo della culpa nella riflessione dei giuristi e sua adeguatezza alla realtà*). Referent mówił o ewolucji znaczeniowej terminu *culpa*.

W czasie konferencji odbyła się uroczystość wręczenia prof. Antonino Metro sześciotomowej książki pamiątkowej zawierającej 132 artykuły zadedykowane mu przez przyjaciół i współpracowników.

Referaty wygłosili również profesorowie Danilo Dalla („*Corrumpere*” *nelle fonti giuridiche: percorsi vari al seguito di un vocabolo*), Luigi Labruna z Uniwersytetu Federico II w Neapolu (*Tradere*), Giovanni Negri (*I legati nella giurisprudenza tra tarda repubblica e primo impero: oggetto, regime, metodo*).

W związku z tym, że 11 czerwca przypadła pierwsza rocznica śmierci prof. Mario Talamanki, wspomnienie o Zmarłym wygłosił Antonino Metro (*Talamanca e Copanello*). Referent mówił o związkach Mistrza z konferencjami w Copanello, począwszy od pierwszej z nich w 1982 roku aż do ostatniej w roku 2008. Podkreślił zawsze żywy udział Talamanki w dyskusji, którego na tej konferencji wszystkim, którzy go znali, bardzo brakowało.

Ostatnie wystąpienie miał prof. Fausto Gorla, który podsumował wszystkie referaty. XV Convegno Internazionale di Diritto Romano zamknął prof. Metro, wyrażając nadzieję, że – mimo trudności – za dwa lata odbędzie się kolejne, już szesnaste międzynarodowe spotkanie.

ANNA TARWACKA (Warszawa)

XXI MIĘDZYNARODOWY KONGRES NAUK HISTORYCZNYCH W AMSTERDAMIE

W dniach 22-28 sierpnia odbył się w Amsterdamie XXI Międzynarodowy Kongres Nauk Historycznych, organizowany przez ICHS. Lista uczestników jest imponująca – zarejestrowano ich 1491. Kongres zorganizowany był wokół kilku tematów, najważniejsze z nich to: Upadek imperiów; Miasto jako kultura; Religia i władza. Równoległe odbywało się bardzo wiele sesji specjalistycznych, na przykład takich, jak: Migracje masowe. Perspektywa globalna; (Mass Migration. A Global Perspective); Historie narodów wobec globalizacji historii (National Histories and the Globalization of History); Etyka, badania historyczne a prawo (Ethics,

Historical Research & Law). W tym samym czasie odbyły się także sesje organizowane przez Międzynarodowe Stowarzyszenie Historii Edukacji, Międzynarodową Komisję Demografii Historycznej, a także przez Międzynarodową Federację Badań nad Historią Kobiet pod nazwą „Nierówne siostry: Kobiety, płeć (gender) i globalne nierówności w perspektywie historycznej”. Swoją sesję miała też Komisja Historii Społecznej. Organizatorem tych sesji były stałe komisje bądź organizacje afiliowane przy ICHS. Kongres Nauk Historycznych był też okazją do odbycia walnych zgromadzeń zarówno samego ICHS, jak i wspomnianych organizacji, wśród nich także Association Internationale d’Histoire Contemporaine de l’Europe (AIHCE), w którym uczestniczyli z Polski prof. Tomasz Schramm oraz niżej podpisana. Informator wymienia 70 sesji w ramach kongresu oraz siedem sesji towarzyszących. Oczywiście ich zasięg był różny: były to wielkie tematy, sesje specjalne, tematy specjalistyczne oraz „okrągłe stoły” i połączone sesje, z reguły organizowane przez dwie komisje. Dla przykładu: okrągły stół poświęcony był stanowi badań nad niewolnictwem (Slavery – the state of question), wśród tematów specjalistycznych można było znaleźć na przykład temat „Nowe republiki – powstawanie narodów w XIX wieku w Ameryce Łacińskiej” ale też temat „Emocje jako czynnik historyczny: percepcja i uczucia w starożytnym świecie”.

Wielki temat „Upadek imperiów” przedstawiany był na kilku sesjach. Zajmowano się zarówno upadkiem imperiów antycznych, jak i najnowszych, to znaczy imperium sowieckiego. W poniedziałek na sesji w Auli Uniwersytetu referaty wygłosili: Tomasz Schramm, *Konfrontacja państw narodowych i imperiów w Europie XX wieku (Confrontation Etats-Nations et Empires en Europe au XX siècle)*; John Darwin, *Koniec imperium brytyjskiego (End of the British Empire)*; Hiroaki Adachi, *Koniec Imperium Romanum (End of the Roman Empire)*, Ion Bulei, *Upadek imperiów pod koniec I wojny światowej (La chute des empires a la fin de la Premiere Guerre Mondiale)*; Chantal Metzger, *Pamięć utraconego imperium: przypadek niemiecki 1919-1945 (La memoire d’un Empire perdu: le cas allemand 1919-1945)*; Henry Lawrens, *Relacje między metropoliami a koloniami imperium (Les rapports entre les metropoles et les empires coloniaux)*, Dušan Kovač, *Nacjonalizm, idea państwa narodowego a monarchia Habsburgów (Nationalism, idea of the nation state and the Habsburg Monarchy)*; Arthur M. Eckstein, *Rzym i koniec świata macedońskiego (Rome and the End of the Macedonian World (220-146 B.C.))*; Felipe Fernandez-Armesto, *Upadek imperium hiszpańskiego (The Fall of the Spanish Empire)*; Matteo Dominioni, *Rozpad imperium Mussoliniego (The falling of Mussolinis empire)*; Crawford Young, *Nieszczęśliwe zakończenia: Dekolonizacja belgijska, portugalska i holenderska (Unhappy Endings: Belgian, Portugese and Dutch Decolonization)*. Jak widać – był to przekrój wiedzy o imperiach, od antyku po czasy po II wojnie światowej. Temat ten był kontynuowany na kilku jeszcze sesjach, w tym problematyka upadku imperiów w XX wieku była rozważana na dwóch sesjach zorganizowanych przez AIHCE. W sesji „Imperium Habsburgów i jego następstwa” wskazywano na konsekwencje sięgające nawet współczesności, na przykład w przypadku Węgier, Rumunii i Czechosłowacji w okresie zarówno międzywojnia, jak i po II wojnie światowej. Niezwykle interesujący był wykład Attili Póka, zatytułowany *Węgry – państwo z traumą (Hungary – a Traumatized State)*, w którym autor pokazał ciągłość pewnych skutków aż po ostatni rozkwit nacjonalistycznej prawicy na Węgrzech. Jego zdaniem, takie wydarzenia jak na przykład uroczysty pogrzeb Horthy’ego, problem mniejszości węgierskiej zagranicą są wyrazem traumy Węgrów, ciągle pamiętających swoje dobre czasy w dobie Austro-Węgier. Milan Zemko (*Interwar Destiny of One of Hapsburg Empire Successors, proved on the case of Czechoslovakia*) mówił o państwie czeskim i o tym, jak niezaspokojenie żądań Słowaków skończyło się rozpadem Czechosłowacji w 1993 roku. Klaus Koch (*The State Nobody Wanted, Austria 1918-1939*) wskazywał na niechciane państwo, jakim w okresie międzywojnia była Austria. Wreszcie Arnold Suppan zadał pytanie, czy Austro-Węgry musiały ulec rozpadowi (*Was Austria-Hungary condemned to disintegrate*). W dyskusji nie wszyscy podzielali tę opinię. Przywołany w referacie Attili

Poh'a cytata z wydanej w 2001 roku książki Gyorgy Csepeliego, dobrze oddaje ton tej sesji: „Pan Bóg napisał historię małych narodów Europy Środkowo-Wschodniej używając strony biernej”.

Druga z sesji AIHCE zatytułowana „Wielkie imperium Wschodu” poświęcona była Rosji. Mówiono zarówno o upadku Rosji carskiej, jak i o rozpadzie imperium sowieckiego. Na temat carskiej Rosji wygłoszono trzy referaty, dotyczące możliwości powstania Wielkiej Rumunii, o czym mówił Dan A. Berindei (*Chances et destins de la viabilité d'une solution: La Grande Roumanie*), rolę wojny polsko-rosyjskiej w rozpadzie carskiej Rosji podkreślił Tomasz Schramm (*La reconstitution de l'État polonais et la guerre polono-sovietique – quel fut son vrai enjeu?*), zaś powstaniem państw nadbałtyckich zajął się Julien Gueslin (*Les 'miracles' baltes: l'invention et l'eupéanisation des premiers Etats baltes (Iere moitié XX siècle)*). Dwa referaty dotyczyły rozpadu ZSRR. Michaił Narinskiy (*La chute de l'Empire soviétique*) mówił o upadku imperium sowieckiego, a Eugenia Obiszkina (*La composition de l'URSS: l'empire pas comme les autres*) wygłosiła referat o specyfice tego imperium, podkreślając przede wszystkim, że w ideologii komunistów na początku istotnie lansowano kultury poszczególnych narodów i dbano o rozwój ich języków, ograniczając dominację kultury rosyjskiej. Dużo też mówiono o przyczynach rozpadu tego imperium, podkreślając przede wszystkim rolę problemów ekonomicznych i niemożność dotrzymania kroku w gwiazdnych wojnach. Franz Knipping, który przewodniczył tej sesji, w podsumowaniu podjął próbę wskazania elementów istotnych dla rozpadu wielkich imperiów, podkreślając, że przyczyny upadku imperiów są niezwykle złożone, wskazał, że zawsze towarzyszy im kryzys i presja międzynarodowa, czy to wskutek wojny, czy wskutek kryzysu gospodarki; w procesie dekompozycji wielką rolę odgrywają idee polityczne i mity narodowe, często uosabiane przez liderów; wreszcie stwierdził, że w procesie rozpadu większą rolę odgrywa kwestia terytorium, a – jak się wydaje – sprawa konstytucji nowych państw jest kwestią mniejszej wagi.

Problematyka narodu, jego tożsamości i problematyka suwerenności państwa pojawiała się na wielu sesjach. Między innymi trzecia z sesji AIHC poświęcona była relacji państwa i narodu oraz jego suwerenności. Tutaj dyskutowano i wygłaszano referaty na takie tematy, jak ograniczenia suwerenności, a także relacji między kontynuacją systemu prawnego a odzyskaną suwerennością, o czym w przypadku Polski po 1989 roku i zmianach systemu prawnego mówiła niżej podpisana.

Ogromnie dużo miejsca poświęcono związkom historii jako nauki z pamięcią narodową i ze świadomością narodową, a także problematyce społecznej funkcji historii i jej relacji z polityką i prawem. Między innymi odbyła się sesja na temat „Narodowa tożsamość a pamięć hegemoniczna”. Na tej sesji referaty wygłosili: Stefan Berger, *History Writing and National Identity Formation*; Peter Aronsson, *European national museums: Identity politics, the uses of the past and the european citizen*; Wulf Kansteiner, *From Holocaust to Inglorious Bastards: Holocaust memory between Transnational Entertainment and National Resurgence in Germany and the US*; Carolyn Hamilton, *Verne Harris i Sello Hatang, Fashioning Legacy in South Afrika: Power, Pasts, and the Promotion of Social Cohesy*. Wreszcie Berber Bevernage mówił o *Hegemonic memory through parliamentary decision: the case of the Belgian Lumumba – commissioin*. Jak widać, istnieje problem, jaka część historii narodowej i w jaki sposób staje się pamięcią dominującą.

Ostatni wyżej wymieniony referat właściwie mógłby się znaleźć na innej sesji, a mianowicie na sesji zatytułowanej „Etyka, badania historyczne a prawo”, której organizatorem był Luigi Cajani. Sala była wypełniona po brzegi. Szczególnie wystąpienie Pierre'a Nory, *L'histoire, la memoire et la loi en France (1990-2008)* było wielką krytyką ingerencji prawa w ustalanie prawdy i fałszu historycznego. Jak wiadomo, Pierre Nora założył we Francji Stowarzyszenie Historyków przeciw ustalaniu prawdy historycznej przez sądy. Antonis Liakos w referacie *Beyond the abuses of history* dawał przykłady domagania się od władzy politycznej

ustalania prawdy historycznej, wskazując na inicjatywy podejmowane czy to przez Parlament Europejski, czy to przez parlamenty i rządy narodowe. Przykłady można mnożyć: mówienie o ludobójstwie Ormian jest przestępstwem w Turcji, a we Francji karane jest zaprzeczanie temu. Prawo zaczyna być używane jako strażnik pamięci. Padło też pytanie, czy historia ma objaśniać przeszłość, czy skupiać się na naszym stosunku do przeszłości. Warto się nad tym zastanowić. Bardzo ważny był tu referat Joerna Ruesena, *Using history: the struggle about traumatic experiences of the past in historical culture*, w którym autor nawoływał o „nowy humanizm”. Joern Ruesen podkreślał, że historia nie ma być nauką sobie a muzom, nie ma być tylko oknem, przez które spoglądamy za siebie, ale także oknem, które pozwala nam inaczej spojrzeć na otaczający świat.

Różne dylematy relacji między historykiem a władzą, zwłaszcza sądowniczą, pokazał w swoim wystąpieniu Paolo Pezzino, który przekazywał doświadczenia ze współpracy z organami wymiaru sprawiedliwości w procesach wytoczonych we Włoszech nazistom. Mówił o tym w wystąpieniu *Expert in Truth'. When the Historian Collaborates with the Judge*.

Było jeszcze kilka sesji specjalistycznych, na których ta problematyka prawna występowała, jak choćby „History and Human Rights” czy sesja organizowana przez prof. UAM Ewę Domańską „The Rights of the Dead”. Starty się tu dwa poglądy. Antoon De Baets mówił o *Godności pośmiertnej*, wskazując na prawa zmarłych, natomiast Adam Rosenblatt polemizował tekstem zatytułowanym *Whose rights? A Materialist and Pragmatic Approach to the „Rights of the Dead”* wskazując, że umarli nie mają żadnych uprawnień, natomiast żywi mają obowiązki. Szczegółowym przykładem może być tu praca archeologów, o czym mówiła Zoe Crossland w referacie *Demands of the dead and the archeological interventions*. Konkretna ilustracja problemów związanych z prawami zmarłych na przykładzie nigeryjskiego plemienia Yoruba znalazła się w referacie Olufunke Adeboye, zatytułowanym *Czy zmarli mają prawo do pamięci?* Milica Tomic w wystąpieniu *Neither Oblivion nor Memory* odniosła się do problemu zachowania pamięci na terenie byłej Jugosławii, pokazując jak miejsca obozów można by zachować i jak stały się one współcześnie zapomniane czy nawet przekształcone w tereny na przykład fabryk czy kopalni, do których na co dzień nie mają dostępu ani ci, którzy ocaleli z tych obozów, ani rodziny zmarłych, tak jest w miejscowości Omarska, gdzie taki obóz powstał w 1992 roku.

Na wielu sesjach pojawiały się też wątki historycznoprawne. Na przykład w programie Międzynarodowej Komisji Demografii Historycznej (ICHHD) znalazł się temat *Systemy dziedziczenia w perspektywie porównawczej*, zaś prawa dzieci były przedmiotem obrad Stałej Międzynarodowej Konferencji Historii Edukacji. Była też sesja na temat „Historia a prawa człowieka”. Tradycyjnie też była sekcja slawistyczna, demograficzna i sekcja historii parlamentarizmu, na której zajmowano się praktyką parlamentarizmu oraz biurokracją parlamentarną w aspekcie porównawczym. Był to bardzo bogaty w wydarzenia zjazd, nawet nie sposób wymienić wszystkich sesji. W wydanym dla uczestników informatorze można znaleźć wiele interesujących tematów tego zjazdu. Można powiedzieć, że nadal świetnie się ma historia społeczna, gdyż wiele specjalistycznych zjazdów poświęcono zagadnieniu niewolnictwa, pracy, warunków pracy, roli podróży w kształtowaniu handlu, a nawet kredytu.

Odnotujmy silną reprezentację UAM: prof. Tomasz Schramm wygłosił dwa referaty, prof. Krzysztof Makowski, aktywnie działający w Międzynarodowej Komisji Sławistycznych Studiów Historycznych (Commission Internationale des Études Historiques Slaves) był organizatorem sesji „Slavic solidarity today”, a także aktywnie uczestniczył w sesji „Panslawizm i neoslawizm”, na której przedstawił referat *Two Polish Voices on Panslavism in the 19th Century: Karol Libelt and Jan Koźmian* (współautorem był prof. Lech Trzeciakowski). Profesor Ewa Domańska organizowała i prowadziła sesję na temat praw umarłych.

Obecni byli także polscy przedstawiciele w ICHS, profesorowie Janusz Żarnowski i Stanisław Bylina. Następny Kongres, w 2015 roku, ma być zorganizowany w Chinach.

Co do publikacji materiałów, to z pewnością będą drukowane referaty wygłoszone na sesjach organizowanych przez Association Internationale d'Histoire Contemporaine de l'Europe, o czym poinformowano na walnym zgromadzeniu tego stowarzyszenia. Wybrano tam nowe władze: przewodnictwem objął John Keiger, a wiceprzewodniczącym po raz drugi został prof. Tomasz Schramm. Z funkcji przewodniczącego ustąpił prof. Jacques Bariety, osobowość charyzmatyczna, niezwykle aktywny i zaangażowany w działalność stowarzyszenia przez długie lata.

Hasło Kongresu „Historia żyje” (History is alive) widoczne było na wszystkich gadżetach i żagielkach umieszczonych przy wejściach do miejsc obrad. Toczyły się one przede wszystkim w budynkach uniwersytetu: w Auli, bibliotece i w salach wykładowych. Organizatorzy zapewnili też bogaty program wizyt w muzeach, a także podarowali uczestnikom 125. numer holenderskiego kwartalnika („The Low Countries Historical Review”), zatytułowany „The International Relevance of Dutch History”. Malowniczy Amsterdam okazał się też miastem przyjaznym, choćby dlatego, że ścieśniony nad kanałami nie stwarzał problemów z komunikacją. A jak na Amsterdam przystało, jednym z tematów była woda – odbyła się sesja „Wiatr i woda. Percepcja katastroficznych powodzi”. Okazuje się, że obrona przed zagrożeniem wodą była istotnym czynnikiem integrującym naród, jak dowodził Antoon Bosch w referacie *Nationalising flood relief in the Netherlands 1740-1861*.

MARIA ZMIERCZAK (Poznań)

IV MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA „EX CONTRACTU, EX DELICTO – Z DZIEJÓW PRAWA ZOBOWIĄZAŃ” W KRAKOWIE

W dniach 11-13 marca 2010 roku, na Uniwersytecie Jagiellońskim, odbyła się IV Międzynarodowa Konferencja z cyklu: „Z dziejów prawa”, pt. „*Ex contractu, ex delicto – z dziejów prawa zobowiązań*”. Wydarzenie zostało zorganizowane przez Sekcję Historii Państwa i Prawa we współpracy z Sekcją Prawa Rzymskiego Towarzystwa Biblioteki Słuchaczy Prawa Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Katedrę Historii Państwa i Prawa Polskiego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Inicjatywa ta była kontynuacją rozpoczętego w roku 2007, cyklu corocznych międzynarodowych konferencji zrzeszających młodych badaczy historii państwa i prawa. Do tej pory odbyły się następujące konferencje: „Prawo blisko człowieka – z dziejów prawa rodzinnego i spadkowego” w roku 2007, „*Culpa et poena – z dziejów prawa karnego*” w roku 2008 oraz „*Ius mercatorum, lex mercatoria – z dziejów i współczesności prawa handlowego*” w roku 2009.

Konferencję zainaugurowało wystąpienie prof. Wacława Uruszczaka, kierownika Katedry Historii Prawa Polskiego Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Jagiellońskiego. Jeszcze tego samego dnia, to jest 11 marca 2010 r., swoje referaty przedstawili prelegenci z Przykarpackiego Narodowego Uniwersytetu im. Wasyła Stefanyka w Iwano-Frankowsku, Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu, Uniwersytetu Wrocławskiego, Uniwersytetu Gdańskiego oraz Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Wokół dwóch paneli, polsko- i anglojęzycznego, skupiły się obrady w drugim dniu konferencji, a więc dnia 12 marca 2010 r. W trakcie pierwszego z nich swoje referaty wygłosili przedstawiciele Uniwersytetu Warszawskiego, Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu,

Uniwersytetu Łódzkiego, Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetu Kardynała Stefana Wyszyńskiego w Warszawie, Uniwersytetu Wrocławskiego oraz Uniwersytetu Jagiellońskiego. W trakcie panelu anglojęzycznego swoje referaty wygłosili goście z uczelni zagranicznych: Uniwersytetu Cambridge, Uniwersytetu Edynburskiego, Uniwersytetu Bristolskiego, Uniwersytetu Łotewskiego w Rydze, Uniwersytetu Masaryka w Brnie, Uniwersytetu Finansów i Administracji w Pradze, Uniwersytetu Zagrzebskiego, Uniwersytetu Narodowego Akademii Kijowsko-Mohylańska w Kijowie, Przykarpackiego Narodowego Uniwersytetu im. Wasyla Stefanyka w Iwano-Frankowsku.

Ostatniego dnia obrad prelekcje wygłaszały osoby związane z Katolickim Uniwersytetem Lubelskim, Uniwersytetem Adama Mickiewicza w Poznaniu, Uniwersytetem Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie, Uniwersytetem Śląskim w Katowicach oraz Uniwersytetem Jagiellońskim.

W trakcie konferencji swoje referaty wygłosiło 69 prelegentów z 20 uniwersytetów z Polski i z zagranicy.

Podobnie jak po czterech pierwszych, również po konferencji „*Ex contractu, ex delicto – z dziejów prawa zobowiązań*” wydana zostanie publikacja. Dotychczas wyszły już dwie pozycje, obie pod redakcją Macieja Mikuły: *Prawo blisko człowieka – z dziejów prawa rodzinnego i spadkowego*, Kraków 2008; *Culpa et poena – z dziejów prawa karnego*, Kraków 2009.

Kontynuacją cyklu „Z dziejów prawa” będzie konferencja „*Possessio ac iura in re – z dziejów prawa rzeczowego*”, która odbędzie się w dniach 11-13 marca 2011 roku w Krakowie.

KAMIL STOLARSKI (Kraków)

VII ZJAZD KATEDR I WYKŁADOWCÓW PRAWA WYZNANIOWEGO: „PRAWO PAŃSTWOWE A PRAWO WEWNĘTRZNE ZWIĄZKÓW WYZNANIOWYCH”

W dniach 11-12 września 2010 roku w Kolegium Europejskim w Gnieźnie odbył się VII Zjazd Katedr i Wykładowców Prawa Wyznaniowego, zorganizowany tym razem przez Katedrę Historii Ustroju Państwa Wydziału Prawa i Administracji UAM pod patronatem JM Rektora Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Temat Zjazdu stanowiły relacje między prawem państwowym i prawem wewnętrznym związków wyznaniowych. Do Gniezna przybyli czołowi przedstawiciele zarówno nauki prawa wyznaniowego, jak i kano-nistów. Ustalając przed rokiem tematykę Zjazdu, organizatorzy nie śmieli nawet przypuszczać, że kwestie relacji związków wyznaniowych i państwa, konstytucyjnych gwarancji ich równouprawnienia czy sprawy własnościowe Kościoła katolickiego nabiorą tak gwałtownej aktualizacji.

Uczestników Zjazdu powitał Prorektor UAM, prof. dr hab. Krzysztof Krasowski, kierownik Katedry Historii Ustroju Państwa UAM. Następnie ks. bp dr Bogdan Wojtuś, biskup pomocniczy archidiecezji gnieźnieńskiej, odczytał list Prymasa Polski, Jego Ekscelencji ks. kard. Józefa Kowalczyka, skierowany do uczestników Zjazdu. Rozpoczęciu obrad towarzyszyła prezentacja zbiorowej publikacji pt. *Prawo państwowe a prawo wewnętrzne związków wyznaniowych. Pamiętnik VII Zjazdu Katedr i Wykładowców Prawa Wyznaniowego Gniezno 2010*. W wydawnictwie tym, pod redakcją Krzysztofa Krasowskiego, Małgorzaty Materniak-Pawłowskiej i Maksymiliana Stanulewicz, zamieszczono wszystkie zgłoszone referaty, co

stanowi *novum* i zostało niezwykle pozytywnie ocenione przez uczestników gnieźnieńskiego spotkania.

Merytoryczną część Zjazdu zainaugurował referat prof. dr. hab. Michała Pietrzaka (UW) zatytułowany *Prawo wewnętrzne (kanoniczne) kościołów i związków wyznaniowych w polskim systemie prawnym*, który jednocześnie otwierał pierwszą, z sześciu zaplanowanych, sesji plenarnych, poświęconą relacjom między regulacjami państwowymi a prawem wewnętrznym związków wyznaniowych tak w świetle Konstytucji RP, jak i Ustawy o gwarancjach wolności sumienia i wyznania 17 maja 1989 roku. W sesji tej referaty wygłosili prof. dr. hab. Krzysztof Krasowski (*Nauczanie prawa kościelnego (wyznaniowego) na Wydziale Prawa Uniwersytetu w Poznaniu, na tle innych uniwersyteckich szkół prawniczych w latach 1919-1939*), dr. hab. prof. UO Józef Koredczuk (*Niezdolność działania kościołów lub związków wyznaniowych z przepisami prawa*), mgr Marcin Olszówka z UW (*Przenikanie się prawa państwowego i prawa wewnętrznego związków religijnych w świetle art. 25 ust. 3 Konstytucji RP*) oraz mgr Marek Plisiecki (*Wyznaniowa osobowość prawna jako płaszczyzna relacji między prawem państwowym a prawem wewnętrznym związków wyznaniowych*).

Obrazy Sesji II i III koncentrowały się wokół problematyki rejestracji związków wyznaniowych, a także ich reprezentacji przed SN czy ochrony wrażliwych danych osobowych, z uwzględnieniem aktualnych rozwiązań. Szczególnie ożywioną dyskusję wywołały dwa referaty: dr. Pawła Sobczyka z UKSW, który omawiał problem uchylenia zakazu przetwarzania wrażliwych danych osobowych w odniesieniu do Kościołów i innych związków wyznaniowych oraz mgr Moniki Piszcz-Czapli, Naczelnik Wydziału w Departamencie Wyznań Religijnych MSWiA pt. *Rejestr Kościołów i związków wyznaniowych (stan prawny na dzień 30 kwietnia 2010 r.)*. W kontekście doświadczeń i praktyki polskiej, odmienne spojrzenie na problematykę kontroli norm wewnętrznych związków wyznaniowych ukazał referat prof. dr. hab. Tadeusza Zielińskiego (ChAT), prezesa Polskiego Towarzystwa Prawa Wyznaniowego, pt. *Kontrola norm brytyjskich wspólnot religijnych w trybie ustawy o prawach człowieka*.

Miłą przerwą i odpoczynkiem dla zjazdowych gości było zwiedzanie Gniezna, przede wszystkim kompleksu archikatedralnego, jako stolicy pierwszej metropolii kościelnej w Polsce.

Równie interesujący przebieg miała Sesja IV, gdyż osiłą jej obrad były zagadnienia przenikania się prawa cywilnego oraz prawa kanonicznego w ocenie tak fundamentalnego zagadnienia, jakim jest skuteczność czynności prawnej dokonanej zarówno przez duchownego, jak również osoby prawne tworzone przez związki wyznaniowe. Tak referat dr. hab. prof. UG Bartosza Rakoczego, poświęcony spadkobranium przez zakonnik, jak i ks. dr. hab. prof. KUL Piotra Stanisza, dotyczący umocowania proboszcza jako reprezentanta parafii rzymskokatolickiej, wzbudziły żywe zainteresowanie słuchaczy.

Pierwszy dzień zjazdowych obrad zakończył się uroczystą kolacją, która przebiegła w miłej i koleżeńskej atmosferze.

Prawu małżeńskiemu, a także małżeństwu tzw. konkordatowemu poświęcone były obrady Sesji V, która otwierała drugi, i ostatni dzień Zjazdu. Ponieważ w doktrynie i nauce prawa wyznaniowego, a także w prawie kanonicznym prawo małżeńskie stanowi istotny obszar penetracji naukowych, tematyka wygłoszonych referatów i ich tezy wzbudziły ponownie gorącą dyskusję. Dotyczyła ona zarówno tezy referatu ks. prof. dr. hab. Wojciecha Góralskiego (WSD w Płocku), omawiającego problematykę małżeństwa niezawartego w prawie polskim, a małżeństwa zawartego nieważnie w prawie kanonicznym, jak też wystąpienia ks. dr. hab. prof. UKSW Jana Krajczyńskiego zatytułowanego *Prawo polskie a prawo Kościoła katolickiego w Polsce w zakresie procedury zawarcia małżeństwa w latach 1918-2009*.

Ostatnia, VI Sekcja Zjazdu miała charakter historycznoprawny, a wystąpili w niej dr Marek Krzymkowski (UAM) z referatem pt. *Wyznania protestanckie w prawodawstwie Księstwa Warszawskiego* oraz piszący te słowa, z wystąpieniem dotyczącym własności jako fundamentu ustroju w nauczaniu Leona XIII.

W głosach podsumowujących VII Zjazd Katedr i Wykładowców Prawa Wyznaniowego zaproszeni goście podkreślali nie tylko sprawną organizację obrad i walory doskonałego zaplecza, jakim jest kompleks Kolegium Europejskiego UAM w Gnieźnie, ale również fakt, że ożywiona, merytoryczna dyskusja była możliwa dzięki wcześniejszej publikacji materiałów, która poprzedziła Zjazd. Tym samym, zdaniem uczestników, został wyznaczony nowy standard w organizacji tego typu przedsięwzięć.

MAKSYMILIAN STANULEWICZ (Poznań)

MIĘDZYNARODOWA KONFERENCJA „POLSKIE INTERPRETACJE AUTORYTARYZMU I TOTALITARYZMU”

W dniach 7-9 grudnia 2010 roku w Karpaczu odbyła się – zorganizowana przez Katedrę Doktryn Politycznych i Prawnych Wydziału Prawa, Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego – konferencja „Polskie interpretacje autorytaryzmu i totalitaryzmu”. Kierownictwo naukowe nad nią sprawowali prof. Marek Maciejewski i prof. Maciej Marszał. Konferencja zgromadziła najwybitniejszych polskich znawców przedmiotu; gościem honorowym był jeden z najstynniejszych specjalistów w zakresie historii Rosji i Związku Radzieckiego, prof. Richard Pipes z Uniwersytetu Harvarda. Referat swój przysłał także prof. Zbigniew Brzeziński, który niestety nie mógł być obecny na konferencji.

W czasie obrad plenarnych referaty wygłosili profesorowie Wiesław Kozub-Ciembroniewicz (*Autorytaryzm i totalitaryzm w polskiej literaturze przedmiotu. Refleksje z historycznej perspektywy*), Zdzisław Krasnodębski (*Mity faszyzmu w PRL i III RP*) i Zbigniew Rau (*Liberalna dekonstrukcja systemu totalitarnego*).

Drugiego dnia rano rozpoczęły się obrady w czterech sekcjach. W sekcji zatytułowanej „Polscy myśliciele o istocie totalitaryzmu” referaty przedstawili profesorowie Marek Kornat, Arkady Rzegocki, dr Jacek Srokosz oraz mgr Katarzyna du Vall.

W sekcji na temat „Idee i praktyka ustrojowa II RP i PRL” referaty wygłosili prof. Jarosław Macała, dr Paweł Bałarz, dr Mariusz Mohyluk, prof. Jacek Piotrowski, dr Grzegorz Ławnikowicz, mgr Anna Żurek, dr Piotr Fiedorczyk, dr Olga Ostaszewska i dr Kazimierz Ostaszewski.

W obradach trzeciej sekcji, poświęconej problematyce nazizmu, referaty wygłosili profesorowie Marek Bankowicz, Marek Maciejewski, Adam Wielomski, Leonard Górnicki Witold Stankowski, mgr Maciej Słęcki, mgr Anna Kanarek i mgr Agnieszka Zajączkowska-Drożdż.

W sekcji czwartej referentami byli profesorowie Taras Andrusiak (Uniwersytet Iwana Franki we Lwowie), Maciej Marszał, dr Alena Rundová (Uniwersytet w Pilźnie), dr Anna Stawarska-Rippel (Uniwersytet Śląski), mgr Piotr Szymaniec, mgr Przemysław Tomanek, mgr Dagmara Mrozowska oraz mgr Barbara Pawełko-Czajka.

Kulminacyjnym punktem obrad konferencji było wystąpienie gościa honorowego, prof. Richarda Pipesa, poświęcone polskiej sowietologii do roku 1939.

Odczytano referat prof. Zbigniewa Brzezińskiego, zatytułowany *Sowiecki system polityczny*. Profesor Brzeziński analizował w nim charakter najwyższego przywództwa Związku Radzieckiego od czasów Lenina do Breżniewa.

Podsumowania konferencji dokonał prof. Marek Maciejewski, który podkreślił wysoki poziom referatów oraz podziękował uczestnikom za wzięcie w niej udziału. Zwieńczeniem międzynarodowej konferencji naukowej „Polskie interpretacje autorytaryzmu i totalitaryzmu” w Karpaczu będzie opublikowanie zaprezentowanych wystąpień w materiałach pokonferencyjnych.

BARBARA PAWEŁKO-CZAJKA, PIOTR SZYMANIEC (Wrocław)

BIBLIOTEKA WYDZIAŁU PRAWA ADMINISTRACJI I EKONOMII UNIwersYTETU WROCLAWSKIEGO IM. KAZIMIERZA ORZECZOWSKIEGO

Dnia 13 stycznia 2011 roku w gmachu „d” Wydziału Prawa Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego przy ul. Kuźnicznej 7-10 odbyła się uroczystość nadania Bibliotece Wydziału Prawa Administracji i Ekonomii Uniwersytetu Wrocławskiego im. Kazimierza Orzechowskiego, wieloletniego jej kierownika i użytkownika, wybitnego historyka prawa, zmarłego w 2009 roku dyrektora Instytutu Historii Państwa i Prawa, wychowawcy pokoleń historyków prawa. Na uroczystość przybyli przedstawiciele władz Uczelni, dziekan i pracownicy Wydziału, studenci. Obecni byli przedstawiciele ośrodków historyczno-prawnych w kraju z profesorem Stanisławem Grodziskim, doktorem *honoris causa* Uniwersytetu Wrocławskiego i Henrykiem Olszewskim, redaktorem CPH. W dyskusji mówiono o wybitnej osobowości profesora Kazimierza Orzechowskiego, o Jego twórczości naukowej, talentach dydaktycznych oraz umiłowaniu książki. O zasługach Zmarłego mówił uczeń Profesora i jego następcą na stanowisku – dyrektor Instytutu Historii Państwa i Prawa Uniwersytetu Wrocławskiego prof. Marian J. Ptak. W czasie spotkania wręczono obecnym pierwsze egzemplarze dedykowanej pamięci Zmarłego książki: *Studia Historycznoprawne. Tom poświęcony pamięci Profesora Kazimierza Orzechowskiego* pod redakcją Alfreda Koniecznego i Piotra Jurka (Acta Universitatis Wratislaviensis No 3270, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław 2010, ss. 380). Zaprezentowano też przełożone przez Kazimierza Orzechowskiego z języka łacińskiego Baltazara Ludwika Trallesa *Rady zdrowotne wrocławskiego lekarza dla króla polskiego* (w wyborze i ze wstępem Ignacego Z. Siemiona).

MARIAN J. PTAK (Wrocław)

KOLOKWIUM HABILITACYJNE DR MAŁGORZATY MATERNIAK-PAWŁOWSKIEJ

W dniu 14 grudnia 2010 roku na Wydziale Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu odbyło się kolokwium habilitacyjne dr Małgorzaty Materniak-Pawłowskiej. Podstawą habilitacji była rozprawa pt. *Adwokatura II Rzeczypospolitej. Zagadnienia prawno-ustrojowe*, wydana przez Wydawnictwo Naukowe UAM, Poznań 2009. Recenzen-

tami w przewodzie byli prof. dr hab. Dorota Malec (UJ), prof. dr hab. Michał Pietrzak (UW), prof. dr hab. Adam Lityński (UŚ) i prof. dr hab. Krzysztof Krasowski (UAM).

Po odbyciu kolokwium i wysłuchaniu wykładu habilitantki Rada Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu postanowiła w tajnym głosowaniu nadać dr Małgorzacie Materniak-Pawłowskiej stopień naukowy doktora habilitowanego w zakresie nauk prawnych.

MAREK KRZYMKOWSKI (Poznań)

OBRONY PRAC DOKTORSKICH

W dniu 4 października 2010 roku odbyła się przed komisją powołaną przez Radę Wydziału Prawa i Administracji Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie publiczna obrona pracy doktorskiej mgr Renaty Wiadernej-Kuśnierz pt. *Prawo rzymskie na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie w okresie międzywojennym (1918-1939)*. Promotorem rozprawy był prof. dr hab. Marek Kuryłowicz (UMCS), a recenzentami prof. dr hab. Krzysztof Amiełańczyk (UMCS) oraz dr hab. Piotr Niczyporuk (UwB).

W dniu 20 października 2010 roku Rada Wydziału Prawa i Administracji UMCS podjęła uchwałę o nadaniu mgr Renacie Wiadernej-Kuśnierz stopnia naukowego doktora nauk prawnych.

Dnia 2 grudnia 2010 roku odbyła się przez komisją Rady Wydziału Historycznego Uniwersytetu Warszawskiego obrona pracy doktorskiej mgr Natalii Królikowskiej *Law and Division of Power in the Crimean Khanate. A Study on the Reign of Murad Giray (1678-1683)*. Promotorem w przewodzie był prof. Dariusz Kołodziejczyk (Instytut Historyczny UW), a recenzentami prof. dr hab. Henryk Jankowski (Katedra Studiów Azjatyckich UAM), dr hab. Andrzej B. Zakrzewski (Instytut Historii Prawa UW). Rada Wydziału Historycznego UW w dniu 8 grudnia 2010 roku nadała mgr Natalii Królikowskiej stopień doktora nauk humanistycznych.

Materiał zebrali:
ANDRZEJ CHMIEL (Lublin)
ANDRZEJ B. ZAKRZEWSKI (Warszawa)

